

104**ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI¹⁾**

z dnia 17 stycznia 2006 r.

w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek

Na podstawie art. 21 ust. 4, art. 24b i art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 223, poz. 2268 i Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 175, poz. 1462) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1**Przepisy ogólne**

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) wykaz miast, w których wykonywanie zadań przewodnika turystycznego wymaga posiadania uprawnień przewodnika miejskiego;
- 2) warunki, jakie powinien spełniać organizator szkolenia ubiegający się o upoważnienie do szkolenia przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;

- 3) warunki, jakim powinien odpowiadać wniosek o upoważnienie do szkolenia przewodników turystycznych i pilotów wycieczek, oraz tryb i szczegółowe zasady kontroli szkoleń;
- 4) właściwość terytorialną marszałków województw powołujących komisje egzaminacyjne dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
- 5) kwalifikacje, skład, sposób powoływania i odwoływania członków komisji egzaminacyjnych, o których mowa w art. 25 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych, zwanej dalej „ustawą”, zasady egzaminowania kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz wzór świadectwa wydawanego przez te komisje;
- 6) warunki, jakim powinien odpowiadać wniosek o nadanie uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek;
- 7) programy szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek;
- 8) warunki uzyskiwania poszczególnych klas przewodników górskich, zakres terytorialny uprawnień

¹⁾ Minister Gospodarki kieruje działem administracji rządowej — turystyka, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 31 października 2005 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Gospodarki (Dz. U. Nr 220, poz. 1888).

przewodników górskich i stopień trudności tras oraz wycieczek prowadzonych przez przewodników górskich posiadających uprawnienia określonej klasy;

- 9) miasta i obszary, na których organizatorzy turystyki mają obowiązek zapewnienia opieki przewodnika turystycznego;
- 10) skład i zasady działania komisji egzaminacyjnych języków obcych, o których mowa w art. 32 ust. 3 ustawy, wzór świadectwa wydawanego przez te komisje oraz tryb wyłaniania kandydatów do umieszczenia na liście ministra właściwego do spraw turystyki, o której mowa w art. 32 ust. 3 ustawy;
- 11) wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, sprawdzenie znajomości języka obcego przez komisję egzaminacyjną języków obcych, o której mowa w art. 32 ust. 3 ustawy, oraz wysokość wynagrodzenia egzaminatorów;
- 12) wzory dokumentów potwierdzających posiadanie uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, a także tryb okazywania legitymacji przewodnika turystycznego i pilota wycieczek upoważnionym organom oraz sposób noszenia identyfikatorów podczas wykonywania zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

§ 2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o:

- 1) warunkach zimowych — należy przez to rozumieć występowanie lokalnych zalodzeń, głębokiego lub świeżego śniegu, w trakcie których uprawianie turystyki wymaga użycia specjalistycznego sprzętu, w szczególności czekana, raków;
- 2) warunkach letnich — należy przez to rozumieć stan, w którym nie występują czynniki atmosferyczne, o których mowa w pkt 1.

Rozdział 2

Szkolenia dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz ich kontrola

§ 3. 1. Upoważnienie do przeprowadzenia szkolenia przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek wydaje na wniosek zainteresowanego podmiotu, zwanego dalej „wnioskodawcą”, marszałek województwa, o którym mowa w art. 24 ust. 1 ustawy.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) wskazanie jednostki organizacyjnej lub osoby ubiegającej się o upoważnienie;
- 2) określenie zakresu szkolenia, które wnioskodawca zamierza prowadzić, w tym wskazanie:
  - a) czy szkolenie ma mieć charakter podstawowy, czy uzupełniający,

b) obszaru uprawnień, którego ma dotyczyć szkolenie przewodników turystycznych, z podaniem zasięgu regionu lub trasy turystycznej dla uprawnień przewodnika terenowego innych niż obszar całego województwa;

- 3) wskazanie, czy upoważnienie ma być wydane na przeprowadzenie jednego szkolenia, czy na stałe;
- 4) oświadczenie, czy szkolenie będzie przeprowadzone w ramach prowadzonej działalności gospodarczej;
- 5) wskazanie kierownika szkolenia lub innej osoby upoważnionej do występowania wobec marszałka województwa w sprawach związanych ze szkoleniem;
- 6) informację o dotychczasowych szkoleniach prowadzonych przez wnioskodawcę, jeżeli wnioskodawca prowadził uprzednio szkolenia;
- 7) opis warunków szkolenia, w tym wskazanie miejsca odbywania wykładów i zajęć praktycznych, a także określenie miejsca przechowywania dokumentacji szkolenia i archiwum wydanych dokumentów.

3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołącza się:

- 1) szczegółowe programy szkolenia, zgodne z odpowiednimi wymaganiami programów, o których mowa w § 4;
  - 2) wykaz kadry wykładowców i instruktorów realizujących zajęcia objęte programem szkolenia, z udokumentowaniem ich kwalifikacji w formie:
    - a) odpisu dyplomu ukończenia studiów wyższych,
    - b) zaświadczenia o posiadaniu praktyki w zakresie wykonywania zadań odpowiednio przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek w wymiarze co najmniej 50 dni w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o udzielenie upoważnienia, wydanego przez organizatora turystyki lub jednostkę organizacyjną powierzającą zadania odpowiednio przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek;
  - 3) oświadczenia osób objętych wykazem, o którym mowa w pkt 2, potwierdzające zgodę na współpracę z wnioskodawcą w zakresie objętym wnioskiem;
  - 4) wskazanie siedziby, w której wnioskodawca zamierza przechowywać dokumentację szkolenia i archiwum wydanych dokumentów;
  - 5) wewnętrzny regulamin szkolenia, przedstawiany słuchaczom, określający w szczególności warunki potwierdzania udziału w zajęciach teoretycznych i praktycznych oraz ich zaliczenia.
4. Organizator szkolenia dla kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek rozpoczynając szkolenie, pisemnie informuje o tym mar-

szałka województwa właściwego dla miejsca odbywania szkolenia, przedkładając kopię upoważnienia do prowadzenia szkoleń od właściwego marszałka województwa wraz z harmonogramem zajęć i wykazem wykładowców i instruktorów.

5. Marszałek województwa, który otrzymał informację o odbywającym się na jego terenie szkoleniu dla kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, ma prawo przeprowadzić kontrolę organizatora szkolenia w czasie trwania szkolenia.

6. Kontrola organizatora szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek powinna odbywać się w obecności kierownika szkolenia lub osoby upoważnionej do zastępowania kierownika szkolenia.

7. Kontrola organizatora szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek obejmuje:

- 1) sprawdzenie dokumentacji szkolenia;
- 2) ocenę zgodności harmonogramu zajęć z procesem jego realizacji.

8. Osoby dokonujące kontroli organizatora szkolenia kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych powiadamiają o uchybieniach marszałka województwa, na którego terenie odbywa się szkolenie.

9. Marszałek województwa, na którego terenie odbywa się szkolenie, po uzyskaniu informacji o uchybieniach organizatora szkolenia powiadamia marszałka województwa, który wydał organizatorowi szkolenia upoważnienie do prowadzenia szkolenia dla kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek.

10. Marszałek województwa, który wydał organizatorowi szkolenia stałe upoważnienie do szkolenia kandydatów na przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, dokonuje z urzędu jego kontroli nie rzadziej niż raz na trzy lata.

§ 4. 1. Program podstawowego szkolenia ogólnego dla kandydatów na przewodników turystycznych określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

2. Programy podstawowego szkolenia specjalistycznego dla kandydatów na:

- 1) przewodników górskich, składające się z:
  - a) części ogólnej — dla wszystkich przewodników górskich, określa załącznik nr 2 do rozporządzenia,
  - b) części szczegółowej — odrębnej dla przewodników beskidzkich, sudeckich i tatrzańskich, określają odpowiednio załączniki nr 3—5 do rozporządzenia;

2) przewodników miejskich — określa załącznik nr 6 do rozporządzenia;

3) przewodników terenowych — określa załącznik nr 7 do rozporządzenia.

3. Programy uzupełniającego szkolenia dla kandydatów na przewodników górskich:

1) ubiegających się o klasę pierwszą i drugą — określa załącznik nr 8 do rozporządzenia;

2) ubiegających się o uprawnienie do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich, powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych i IV stopnia trudności w warunkach letnich — określa załącznik nr 9 do rozporządzenia.

4. Program szkolenia dla kandydatów na pilotów wycieczek określa załącznik nr 10 do rozporządzenia.

5. Program szkolenia podstawowego kandydatów na przewodników górskich obejmuje co najmniej 250 godzin zajęć, w tym po 50 godzin problematyki określonej w załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia oraz 150 godzin problematyki określonej odpowiednio w załącznikach nr 3, 4 lub 5 do rozporządzenia, z tym że program szkolenia przewodników górskich tatrzańskich obejmuje dodatkowo 65 dni szkolenia praktycznego.

6. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników górskich rozszerzających posiadane uprawnienia w klasie trzeciej na kolejny obszar górski obejmuje co najmniej 100 godzin zajęć z problematyki określonej odpowiednio w załącznikach nr 3, 4 lub 5 do rozporządzenia.

7. Program szkolenia dla kandydatów na przewodników miejskich obejmuje co najmniej 250 godzin, w tym 50 godzin z problematyki określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia i 200 godzin z problematyki określonej w załączniku nr 6 do rozporządzenia.

8. Program szkolenia dla przewodników terenowych obejmuje co najmniej 250 godzin, w tym 50 godzin z problematyki określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia i 200 godzin z problematyki określonej w załączniku nr 7 do rozporządzenia.

9. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników terenowych poszerzających zakres posiadanych uprawnień obejmuje co najmniej 100 godzin z problematyki określonej w załączniku nr 7 do rozporządzenia, z wyłączeniem metodyki i techniki prowadzenia wycieczek terenowych.

10. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników górskich beskidzkich i sudeckich, ubiegających się o wyższą klasę, obejmuje co najmniej 150 godzin zajęć z problematyki określonej w załączniku nr 8 do rozporządzenia.

11. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników górskich tatrzańskich ubiegających się

o klasę drugą obejmuje co najmniej 75 godzin zajęć teoretycznych i 25 dni szkolenia praktycznego, a dla ubiegających się o klasę pierwszą — co najmniej 65 godzin zajęć teoretycznych i 28 dni szkolenia praktycznego, zgodnie z załącznikiem nr 8 do rozporządzenia.

12. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników górskich ubiegających się o uprawnienie do prowadzenia wycieczek w warunkach wysokogórskich obejmuje co najmniej 30 godzin szkolenia teoretycznego i 100 dni szkolenia praktycznego z problematyki określonej w załączniku nr 9 do rozporządzenia.

§ 5. Na podstawie programów, o których mowa w § 4, organizator szkolenia opracowuje szczegółowy program szkolenia w oparciu o następujące zasady:

- 1) liczba godzin przewidzianych na poszczególne zagadnienia może zostać zwiększona, a w szczególności uzasadnionych przypadkach można dokonać zmiany proporcji godzin pomiędzy poszczególnymi przedmiotami;
- 2) wymiar zajęć teoretycznych określa się w godzinach lekcyjnych, natomiast wymiar zajęć praktycznych — w dniach szkolenia, przyjmując, że jeden dzień szkolenia odpowiada 8 godzinom.

§ 6. 1. Osoby ubiegające się o nadanie uprawnień przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz wydanie legitymacji i identyfikatora składają wniosek do marszałka województwa zgodnie z właściwością, o której mowa w art. 28 ust. 1—3 ustawy.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, zawiera:

- 1) imię i nazwisko oraz nazwisko rodowe osoby określonej w ust. 1;
- 2) imiona rodziców;
- 3) datę i miejsce urodzenia;
- 4) miejsce zamieszkania oraz adres do korespondencji;
- 5) wskazanie rodzaju i zakresu uprawnień, o które ubiega się osoba określona w ust. 1.

3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołącza się:

- 1) odpis świadectwa lub dyplomu stwierdzającego posiadanie wykształcenia średniego lub wyższego;
- 2) 3 fotografie;
- 3) zaświadczenie o ukończeniu szkolenia prowadzonego przez jednostkę organizacyjną lub osobę uprawnioną do szkolenia przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek albo w przypadku osób, o których mowa w art. 22a ustawy, legitymację przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek wydaną przez jeden z podmiotów, o których mowa w art. 49 ust. 1 ustawy;

- 4) świadectwo zdania egzaminu przed właściwą komisją egzaminacyjną dla przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek;
- 5) zaświadczenie lekarskie, potwierdzające stan zdrowia umożliwiające wykonywanie zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek w zakresie objętym wnioskiem, wystawione w trybie i zakresie określonym przepisami o badaniach lekarskich pracowników;
- 6) oświadczenie o niekaralności za przestępstwa umyślne lub inne, popełnione w związku z wykonywaniem funkcji przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

4. Osoby ubiegające się o uzyskanie wyższej klasy przewodnika górskiego lub o rozszerzenie zakresu posiadanych uprawnień do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołączają:

- 1) zaświadczenie o ukończeniu szkolenia uzupełniającego, prowadzonego przez jednostkę organizacyjną lub osobę uprawnioną do szkolenia przewodników turystycznych;
- 2) świadectwo zdania egzaminu przed właściwą komisją egzaminacyjną dla przewodników turystycznych;
- 3) zaświadczenie o prowadzeniu wycieczek przez okres wymagany do uzyskania wyższej klasy uprawnień, wydane przez jednostkę powierzającą tej osobie prowadzenie wycieczek.

5. Na wniosek osoby przedstawiającej dokumenty potwierdzające znajomość języka obcego, o których mowa w art. 32 ustawy, marszałek województwa poświadczają znajomość języka obcego w legitymacji przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

6. Osoby ubiegające się o wydanie kolejnego identyfikatora do wniosku dołączają:

- 1) 1 fotografię;
- 2) zaświadczenie lekarskie, potwierdzające stan zdrowia umożliwiające wykonywanie zadań przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek w zakresie objętym wnioskiem, wystawione w trybie i zakresie określonymi przepisami o badaniach lekarskich pracowników.

Rozdział 3

Uprawnienia przewodników turystycznych

§ 7. 1. Warunkiem uzyskania uprawnienia przewodnika górskiego klasy trzeciej jest wykazanie się wiadomościami i umiejętnościami w zakresie określonym programem szkolenia, niezbędnymi do:

- 1) prowadzenia wycieczek górskich pieszych w warunkach letnich wszystkimi szlakami oznakowanymi na określonym obszarze górskim, zwanym dalej „obszarem uprawnień”, oraz szlakami określo-

nymi w programach szkolenia, w warunkach zimowych;

- 2) prowadzenia wycieczek autokarowych wszystkimi drogami na obszarze uprawnień.

2. Przewodnik górski klasy trzeciej ubiegający się o uzyskanie uprawnień przewodnika górskiego klasy drugiej na danym obszarze powinien, oprócz wymagań określonych w ust. 1, spełniać następujące warunki:

- 1) posiadać co najmniej dwuletni staż przewodnika górskiego klasy trzeciej;
- 2) prowadzić wycieczki co najmniej przez 30 dni, a przewodnik tatrzański — 90 dni;
- 3) wykazać się wiadomościami i umiejętnościami z zakresu przedmiotów określonych w programie szkolenia uzupełniającego na klasę drugą na tym obszarze.

3. Przewodnik górski klasy drugiej ubiegający się o uzyskanie uprawnień przewodnika górskiego klasy pierwszej na danym obszarze powinien, oprócz wymagań określonych w ust. 1 i 2, spełniać następujące warunki:

- 1) posiadać co najmniej trzyletni staż przewodnika górskiego klasy drugiej;
- 2) prowadzić w klasie drugiej wycieczki w warunkach letnich i zimowych co najmniej przez 50 dni, a przewodnik tatrzański — 90 dni;
- 3) wykazać się wiadomościami i umiejętnościami z zakresu przedmiotów określonych w programie szkolenia uzupełniającego na klasę pierwszą na tym obszarze.

§ 8. 1. Uprawnienia przewodnika górskiego beskidzkiego nadaje się na jeden lub więcej następujących obszarów górskich:

- 1) zachodni Beskidów Zachodnich, obejmujący Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, wraz z położoną od nich na północ częścią Pogórza Karpackiego oraz Orawą, Beskid Mały, Beskid Makowski, Beskid Wyspowy (część zachodnia) i Podhale obejmujące tereny na zachód od dolin: Białego Dunajca po Nowy Targ, Lepietnicy, Raby po Kasinę Wielką, Krzyworzeki po jej ujście do Raby. Obszar uprawnień obejmuje miasta: Cieszyn, Bielsko-Biała, Wadowice — leżące na granicy obszaru uprawnień;
- 2) wschodni Beskidów Zachodnich, obejmujący Beskid Wyspowy, Beskid Żywiecki, Beskid Makowski, Gorce, Beskid Sądecki, zachodnią część Beskidu Niskiego, wraz z położoną od nich na północ częścią Pogórza Karpackiego, a także Podhale, Pieniny, Spisz i Orawę, obejmujące tereny ograniczone od zachodu przez: Przełęcz Jałowiecką, dolinę rzeki Skawicy do jej ujścia do rzeki Skawy i rzekę Skawę. Od wschodu ograniczony przez: szczyt Obicz, rzekę Ropę po jej ujście do Wisłoki oraz dolinę Wisłoki. Obszar uprawnień obejmuje miejscowości:

Tarnów, Bochnia, Wieliczka, Wysowa, Gorlice, Jasło — leżące na granicy obszaru uprawnień;

- 3) Beskidów Wschodnich, obejmujący wschodnią część Beskidu Sądeckiego, Beskid Niski i Bieszczady wraz z położoną od nich na północ częścią Pogórza Karpackiego, ograniczony od zachodu drogą Leluchów — Muszyna — Piwniczna-Zdrój — Rytro — Nowy Sącz, a od Nowego Sącza rzeką Dunajec. Obszar uprawnień obejmuje miejscowości: Przemyśl, Rzeszów, Tarnów, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rytro, Nowy Sącz — leżące na granicy obszaru uprawnień, oraz Stary Sącz.

2. Północną granicę obszarów uprawnień, o których mowa w ust. 1, stanowi linia kolejowa Cieszyn — Golezów — Bielsko-Biała — Wadowice — Kraków — Tarnów — Przemyśl, południową i wschodnią — granica państwa, a w przypadku uprawnień określonych w ust. 1 pkt 2 południową granicę obszaru uprawnień stanowi granica Tatrzańskiego Parku Narodowego.

3. Uprawnienia przewodnika górskiego tatrzańskiego nadaje się na obszar Tatr oraz obszar Podtatra obejmującego Spisz, Orawę, Podhale i Pieniny, ograniczony doliną rzeki Orawy, linią łączącą przełęcz Spytkowicką, Chabówkę i przełęcz Sieniawską, doliną rzeki Lepietnicy do jej ujścia do Czarnego Dunajca, a dalej do Dunajca, doliną rzeki Dunajec, przełęczą Krośnicką, rzeką Krośnicą do jej ujścia do Dunajca, rzeką Dunajec do ujścia rzeki Grajcarek, rzeką Grajcarek, potokiem Biała Woda, przełęczą Rozdziele. Obszar uprawnień obejmuje także drogę Jabłonka — Zubrzyca Górna (Orawski Park Etnograficzny).

4. Uprawnienia przewodnika górskiego sudeckiego nadaje się na obszar Sudetów obejmujący Karkonosze i Pogórze Karkonoskie, Góry i Pogórze Izerskie, Góry i Pogórze Kaczawskie, Rudawy Janowickie oraz Kotlinę Jeleniogórską, Kotlinę Kamiennogórską, Góry Kamienne, Góry i Pogórze Wałbrzyskie, Góry Sowie, Góry Bardzkie, Góry Stołowe, Góry Bystrzyckie, Góry Orlickie, Masyw Śnieżnika, Góry Bialskie, Góry Złote, Góry Opawskie i Kotlinę Kłodzką, wraz z położoną od nich na północ częścią Przedgórze Sudeckiego oraz Masywem Ślęży. Obszar uprawnień obejmuje teren położony na południe i południowy zachód od drogi Jędrzychowice — Bolesławiec (droga nr 4) — Złotoryja — Jawor (droga nr 363) — Strzegom (droga nr 374) — Świdnica (droga nr 382) — Tworzyjanów (droga nr 35) — Sobótka — Jordanów Śl. (drogi lokalne) — Łągowniki (droga nr 8) — Strzelin (droga nr 39) — Sarby — Szklary — Karłowice Wielkie — Otmuchów (drogi lokalne) — Nysa (droga nr 46) — Prudnik — Trzebinia (droga nr 41). Na odcinku Trzebinia — Jędrzychowice granicę obszaru uprawnień stanowi granica państwa. Obszar uprawnień obejmuje następujące miejscowości położone na granicy obszaru: Bolesławiec, Złotoryja, Jawor, Strzegom, Świdnica, Sobótka, Łągowniki, Strzelin, Otmuchów, Nysa, Prudnik.

§ 9. 1. Ustala się następujące stopnie trudności tras i wycieczek prowadzonych przez przewodników górskich odpowiedniej klasy:

- 1) przewodnik górski klasy trzeciej jest uprawniony do prowadzenia pieszych wycieczek górskich w warunkach letnich szlakami oznakowanymi, pieszych wycieczek w warunkach zimowych szlakami określonymi w programach szkolenia, a także wycieczek autokarowych;
- 2) przewodnik górski klasy drugiej jest uprawniony do prowadzenia:
  - a) pieszych wycieczek górskich wszystkimi szlakami oznakowanymi w warunkach letnich i w warunkach zimowych,
  - b) wycieczek autokarowych,
  - c) pieszych wycieczek górskich po drogach taternickich do III stopnia trudności w warunkach letnich i do II stopnia trudności w warunkach zimowych na zasadach określonych w odrębnych przepisach, w przypadku przewodnika górskiego tatrzańskiego;
- 3) przewodnik górski klasy pierwszej jest uprawniony do prowadzenia:
  - a) wycieczek górskich w warunkach letnich i zimowych wszystkimi szlakami oznakowanymi na obszarze uprawnień,
  - b) wycieczek autokarowych,
  - c) pieszych wycieczek górskich po drogach taternickich do IV stopnia trudności w warunkach letnich i do III stopnia trudności w warunkach zimowych na zasadach określonych w odrębnych przepisach, w przypadku przewodnika górskiego tatrzańskiego.

2. Stopień trudności tras oraz wycieczek prowadzonych przez przewodników górskich posiadających uprawnienia odpowiedniej klasy określają szczegółowe programy szkolenia specjalistycznego i uzupełniającego określone w załącznikach nr 3—5 i 8 do rozporządzenia.

3. Prowadzenie wycieczek górskich w Tatrach powyżej IV stopnia trudności w warunkach letnich i powyżej III stopnia trudności w warunkach zimowych na zasadach określonych w odrębnych przepisach wymaga uprawnień przewodnika górskiego tatrzańskiego i dodatkowego szkolenia uzupełniającego, określonego w załączniku nr 9 do rozporządzenia.

§ 10. Posiadanie uprawnień przewodnika miejskiego jest wymagane w przypadku wykonywania zadań przewodnika turystycznego w następujących miastach:

- 1) Gdańsk, Gdynia, Sopot (łącznie);
- 2) Katowice z Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym (łącznie);
- 3) Kraków;
- 4) Lublin;
- 5) Łódź;

- 6) Poznań;
- 7) Szczecin;
- 8) Toruń;
- 9) Warszawa;
- 10) Wrocław.

§ 11. Uprawnienia przewodników miejskich obejmują także oprowadzanie po obiektach i obszarach znajdujących się w strefie podmiejskiej, jeżeli te obiekty i obszary są związane z historią, kulturą lub gospodarką miasta oraz objęte są programem szkolenia przewodników miejskich.

§ 12. Organizator turystyki jest obowiązany w obstudze grupy turystów do zapewnienia udziału:

- 1) przewodnika miejskiego — dla miast wymienionych w § 10, jeżeli program imprezy obejmuje zwiedzanie miasta lub wybranych obiektów na jego obszarze, w muzeach i obiektach zabytkowych, w których nie oprowadza uprawniony pracownik etatowy;
- 2) przewodnika górskiego — na obszarach górskich określonych w § 8, jeżeli program imprezy przewiduje wycieczki piesze poza obszarem zabudowy miejscowości;
- 3) przewodnika terenowego lub przewodnika miejskiego w przypadkach, o których mowa w § 11, w parkach narodowych, krajobrazowych i rezerwach udostępnianych do ruchu turystycznego, jeżeli program imprezy obejmuje zwiedzanie tych miejsc, w muzeach i obiektach zabytkowych, w których nie oprowadza uprawniony pracownik etatowy, a także na obszarach, na których obowiązują przepisy porządkowe prawa miejscowego w zakresie ochrony zdrowia lub życia.

Rozdział 4

Postępowanie egzaminacyjne

§ 13. 1. Komisje egzaminacyjne dla przewodników turystycznych powołują dla przewodników:

- 1) górskich beskidzkich — Marszałek Województwa Małopolskiego, Marszałek Województwa Podkarpackiego i Marszałek Województwa Śląskiego, każdy w zakresie swojej właściwości terytorialnej;
- 2) górskich sudeckich — Marszałek Województwa Dolnośląskiego;
- 3) górskich tatrzańskich — Marszałek Województwa Małopolskiego;
- 4) miejskich po:
  - a) Gdańsku, Gdyni i Sopotie — Marszałek Województwa Pomorskiego,
  - b) Katowicach i Górnośląskim Okręgu Przemysłowym — Marszałek Województwa Śląskiego,

- c) Krakowie — Marszałek Województwa Małopolskiego,
- d) Lublinie — Marszałek Województwa Lubelskiego,
- e) Łodzi — Marszałek Województwa Łódzkiego,
- f) Poznaniu — Marszałek Województwa Wielkopolskiego,
- g) Szczecinie — Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego,
- h) Toruniu — Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- i) Warszawie — Marszałek Województwa Mazowieckiego,
- j) Wrocławiu — Marszałek Województwa Dolnośląskiego.

2. Komisje egzaminacyjne dla przewodników turystycznych terenowych po województwie oraz regionach i trasach obejmujących częściowo to województwo powołuje właściwy marszałek województwa, o którym mowa w art. 25 ust. 1 i 2 ustawy.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do powołania komisji egzaminacyjnych dla pilotów wycieczek.

4. Komisję egzaminacyjną dla przewodników turystycznych oraz komisję egzaminacyjną dla pilotów wycieczek, zwane dalej „komisjami egzaminacyjnymi”, powołuje się w składzie:

- 1) przewodniczący;
- 2) zastępcę przewodniczącego;
- 3) pozostali członkowie w liczbie co najmniej 4 osób.

5. Kandydaci na członków komisji egzaminacyjnych powinni spełniać następujące kryteria:

- 1) posiadać wykształcenie wyższe w zakresie związanym z problematyką szkolenia lub
- 2) posiadać odpowiednio uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz wykazać się pięcioletnią czynną działalnością odpowiednio jako przewodnik turystyczny lub pilot wycieczek.

6. Sekretarzem komisji egzaminacyjnej jest pracownik urzędu marszałkowskiego odpowiedzialny za sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

§ 14. 1. Marszałek województwa może odwołać członka komisji egzaminacyjnej w każdym czasie:

- 1) na jego wniosek;
- 2) w razie nieusprawiedliwionego niewykonywania przez niego obowiązków lub rażąco niedbałego ich wykonywania;
- 3) w razie utraty uprawnień przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek, z wyjątkiem przedstawiciela wojewódzkiego konserwatora zabytków.

2. W razie odwołania z przyczyn określonych w ust. 1 członka komisji egzaminacyjnej wskazanego przez stowarzyszenie zrzeszające przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek albo organizację zrzeszającą organizatorów turystyki, stowarzyszenie lub organizacja wskazuje innego kandydata na wniosek marszałka województwa.

3. W razie odwołania z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 1 i 2 członka komisji egzaminacyjnej będącego przedstawicielem wojewódzkiego konserwatora zabytków, wojewódzki konserwator zabytków wskazuje innego kandydata na wniosek marszałka województwa.

§ 15. 1. Przewodniczący komisji egzaminacyjnych w celu przeprowadzenia egzaminu dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek powołują zespoły egzaminacyjne.

2. W skład zespołu egzaminacyjnego wchodzi trzech egzaminatorów, w tym przewodniczący tego zespołu egzaminacyjnego.

3. W pracach zespołu egzaminacyjnego uczestniczy także sekretarz komisji egzaminacyjnej, odpowiedzialny za prawidłowe sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

4. Do zespołu egzaminacyjnego nie powołuje się egzaminatora, który uczestniczył w szkoleniu osób egzaminowanych jako organizator, kierownik szkolenia lub wykładowca.

5. Do zespołu egzaminacyjnego przeprowadzającego egzamin dla przewodników górskich powołuje się egzaminatorów, którzy posiadają uprawnienia co najmniej tej klasy, na którą odbywa się egzamin.

6. Na wniosek jednostki organizacyjnej lub osoby prowadzącej szkolenie przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, złożony do sekretarza komisji egzaminacyjnej, przewodniczący komisji egzaminacyjnej wyznacza termin egzaminu oraz podaje go do wiadomości tym podmiotom nie później niż 30 dni od dnia złożenia wniosku.

7. Do zadań komisji egzaminacyjnych oraz zespołów egzaminacyjnych należy:

- 1) przygotowanie tematów i testów egzaminu pisemnego;
- 2) przygotowanie zestawów pytań egzaminu ustnego;
- 3) określenie zadań do realizacji w ramach części praktycznej egzaminu;
- 4) przeprowadzenie egzaminu i wystawienie ocen;
- 5) wydanie świadectw, o których mowa w § 19 ust. 1.

8. Tematy, testy oraz zestawy pytań określone w ust. 7 pkt 1—3 oraz protokół przebiegu egzaminu,

o którym mowa w § 18 ust. 17, stanowią dokumentację przechowywaną przez marszałka województwa.

§ 16. 1. Do egzaminu dopuszcza się osoby, które do czternastu dni przed egzaminem przedstawiły:

- 1) zaświadczenie o ukończeniu szkolenia i odbyciu zajęć praktycznych zgodnie z treścią upoważnienia marszałka województwa dla organizatora szkolenia;
- 2) dowód wniesienia opłaty egzaminacyjnej.

2. Egzamin jest przeprowadzany, jeżeli do egzaminu zostało dopuszczonych co najmniej 10 kandydatów.

§ 17. 1. Część pisemną egzaminu przeprowadza się w wydzielonej sali, w warunkach umożliwiających egzaminowanym samodzielną pracę.

2. Przed wejściem na salę egzaminacyjną osoba przystępująca do egzaminu jest obowiązana okazać dowód tożsamości.

3. Osoba sprawująca nadzór nad prawidłowym przebiegiem egzaminu może wykluczyć z egzaminu osobę, która podczas egzaminu korzystała z cudzej pomocy, posługiwała się niedozwolonymi materiałami pomocniczymi, pomagała innym uczestnikom egzaminu lub w inny sposób zakłócała przebieg egzaminu.

4. Podczas egzaminu zdający może opuścić salę egzaminacyjną po uzyskaniu zgody osoby sprawującej nadzór nad prawidłowym przebiegiem egzaminu. Przed opuszczeniem sali zdający przekazuje pracę sekretarzowi komisji egzaminacyjnej.

§ 18. 1. Egzamin dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek składa się z dwóch części:

- 1) teoretycznej — obejmującej zagadnienia, dla których programy szkolenia przewidują zajęcia teoretyczne;
- 2) praktycznej — obejmującej zagadnienia, dla których programy szkolenia przewidują zajęcia praktyczne realizowane w terenie.

2. Część teoretyczna egzaminu jest przeprowadzana w formie pisemnej i ustnej.

3. Prace pisemne są oznaczane kodem.

4. Część pisemna egzaminu trwa 45 minut i polega na rozwiązaniu testu składającego się z 30 pytań.

5. Każde pytanie testowe jest oceniane w następujący sposób:

- 1) odpowiedź prawidłowa — dwa punkty;
- 2) odpowiedź nieprawidłowa lub brak odpowiedzi — zero punktów.

6. Warunkiem zdania części pisemnej egzaminu jest uzyskanie co najmniej 40 punktów.

7. Do części ustnej egzaminu dopuszcza się osoby, które zaliczyły pozytywnie część pisemną egzaminu.

8. Część ustna egzaminu jest przeprowadzana w terminie wyznaczonym przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej.

9. Część ustna egzaminu polega na udzieleniu odpowiedzi na pytania zamieszczone w wylosowanym zestawie pytań.

10. Każdy z zestawów składa się z trzech pytań.

11. Każdy egzaminator ocenia odrębnie odpowiedź na każde pytanie, przyznając od dwóch do pięciu punktów za odpowiedź prawidłową oraz zero punktów za odpowiedź nieprawidłową lub za brak odpowiedzi.

12. Część ustną egzaminu uważa się za zdaną w razie uzyskania przez zdającego co najmniej siedmiu punktów od każdego egzaminatora oraz nieuzyskania za żadne pytanie zera punktów od któregokolwiek z egzaminatorów.

13. Po zakończeniu części ustnej egzaminu sekretarz komisji egzaminacyjnej ogłasza wyniki tej części.

14. Część praktyczna egzaminu dla pilotów wycieczek, przewodników miejskich i terenowych trwa jeden dzień, a dla przewodników górskich — dwa dni.

15. Część praktyczna egzaminu składa się z trzech zadań.

16. Do części praktycznej egzaminu dopuszcza się osoby, które zaliczyły część teoretyczną egzaminu.

17. Zespół egzaminacyjny sporządza protokół przebiegu egzaminu, który podpisują wszyscy członkowie zespołu egzaminacyjnego oraz sekretarz komisji egzaminacyjnej.

18. Protokół przebiegu egzaminu obejmuje w szczególności: listę osób, które zgłosiły się na egzamin, oceny wystawione przez każdego egzaminatora oraz uzgodnioną ocenę łączną, a także uwagi zgłaszane w trakcie trwania egzaminu przez jego uczestników.

§ 19. 1. Osobie, która zdała egzamin z wynikiem pozytywnym, wydaje się świadectwo według wzoru określonego w załączniku nr 11 do rozporządzenia.

2. Osoba, która nie zdała części pisemnej, ustnej lub praktycznej egzaminu, może wystąpić o ponowne dopuszczenie do każdej z części egzaminu po upływie 30 dni od dnia, w którym ogłoszono wyniki egzaminu.

§ 20. 1. Listę ogólnopolską egzaminatorów z języków obcych, o której mowa w art. 32 ust. 3 ustawy, tworzy się na podstawie wniosków o umieszczenie ich

na liście, przekazanych przez marszałków województw.

2. Marszałek województwa przed przesłaniem wniosku do ministra właściwego do spraw turystyki ustala, czy kandydat do umieszczenia na liście egzaminatorów spełnia następujące warunki:

- 1) ukończył studia filologiczne o specjalności w obszarze określonego języka lub
- 2) jest lektorem języka obcego co najmniej od 5 lat w szkole średniej lub wyższej, lub
- 3) jest tłumaczem przysięgłym, ustanowionym w trybie odrębnych przepisów.

3. Marszałek województwa może złożyć wniosek o wykreślenie z listy egzaminatorów osoby, która nie uczestniczyła przez okres 2 lat w pracach komisji egzaminacyjnej lub zrezygnowała z prac w tej komisji.

4. Minister właściwy do spraw turystyki wykreśla osobę umieszczoną na liście egzaminatorów na wniosek marszałka województwa.

§ 21. 1. Komisja egzaminacyjna języków obcych składa się co najmniej z dwóch egzaminatorów, w tym przewodniczącego.

2. Przewodniczący komisji egzaminacyjnej języków obcych może wyznaczyć zespoły egzaminacyjne składające się z dwóch egzaminatorów, w tym przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego.

3. W pracach komisji egzaminacyjnej języków obcych i jej zespołu egzaminacyjnego uczestniczy sekretarz komisji egzaminacyjnej języków obcych, którym jest pracownik urzędu marszałkowskiego, odpowiedzialny za sporządzenie dokumentacji z przebiegu egzaminu.

4. Do członków komisji egzaminacyjnej języków obcych stosuje się odpowiednio § 14.

§ 22. 1. Do zadań komisji egzaminacyjnej języków obcych należy:

- 1) przygotowanie tematów i testów egzaminu pisemnego;
- 2) przygotowanie zestawów pytań egzaminu ustnego;
- 3) przeprowadzenie egzaminu i wystawienie ocen;
- 4) wydawanie świadectw, o których mowa w § 26.

2. Tematy, testy oraz zestawy pytań określone w ust. 1 oraz protokół przebiegu egzaminu, o którym mowa w § 24 ust. 11, stanowią dokumentację przechowywaną przez marszałka województwa.

§ 23. 1. Posiedzenia komisji egzaminacyjnych języków obcych odbywają się w terminach podanych do publicznej wiadomości, w miejscach ogólnie dostęp-

nych w urzędach marszałkowskich, co najmniej 30 dni przed planowanym dniem egzaminu.

2. Zgłoszenia do egzaminu ze znajomości języka obcego mogą składać:

- 1) osoby posiadające uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek;
- 2) jednostki organizacyjne lub osoby upoważnione do przeprowadzenia szkolenia przewodników turystycznych i pilotów wycieczek w imieniu uczestników szkolenia.

3. Do zgłoszenia, o którym mowa w ust. 2, dołącza się dowód wniesienia opłaty egzaminacyjnej. Opłatę egzaminacyjną wnosi się nie później niż siedem dni przed terminem egzaminu.

§ 24. 1. Egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, o którym mowa w art. 32 ust. 2 ustawy, ma na celu stwierdzenie znajomości języka obcego odpowiednio w mowie i piśmie, z uwzględnieniem terminologii zawodowej, w stopniu umożliwiającym wypełnianie obowiązków przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek.

2. Egzamin ze znajomości języka obcego dla przewodników turystycznych obejmuje w szczególności rozmowę mającą na celu sprawdzenie płynnego posługiwania się językiem obcym.

3. Egzamin ze znajomości języka obcego dla pilotów wycieczek obejmuje w szczególności:

- 1) test pisemny z zakresu rozumienia sformułowań handlowych, urzędowych i krajoznawczych oraz potwierdzający umiejętność formułowania wypowiedzi w języku obcym;
- 2) rozmowę mającą na celu sprawdzenie płynnego posługiwania się językiem obcym.

4. Egzamin pisemny ze znajomości języka obcego trwa 90 minut i polega na rozwiązaniu testu składającego się z 30 pytań.

5. Egzamin ustny ze znajomości języka obcego jest przeprowadzany w terminie wyznaczonym przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej języków obcych, nie wcześniej jednak niż po zakończeniu egzaminu pisemnego i podaniu jego wyników do wiadomości egzaminowanych.

6. Egzamin ustny ze znajomości języka obcego polega na udzieleniu odpowiedzi na pytania zamieszczone w wylosowanym zestawie.

7. Każdy z zestawów składa się z trzech pytań.

8. Egzamin ustny ze znajomości języka obcego uważa się za zdany w razie uzyskania przez zdającego co najmniej czterech punktów za każde pytanie.

9. Po zakończeniu egzaminu ustnego ze znajomości języka obcego sekretarz komisji egzaminacyjnej języków obcych ogłasza jego wyniki.

10. Do przeprowadzenia egzaminu ze znajomości języka obcego stosuje się odpowiednio przepisy § 17 oraz § 18 ust. 5—7, ust. 11 i 13.

11. Zespół egzaminacyjny sporządza protokół przebiegu egzaminu ze znajomości języka obcego, który podpisują wszyscy członkowie zespołu egzaminacyjnego oraz sekretarz komisji egzaminacyjnej języków obcych.

12. Protokół przebiegu egzaminu ze znajomości języka obcego obejmuje w szczególności: listę osób, które zgłosiły się na ten egzamin, oceny wystawione przez każdego egzaminatora oraz uzgodnioną ocenę łączną, a także uwagi zgłaszane w trakcie trwania egzaminu ze znajomości języka obcego przez jego uczestników.

§ 25. Osoba, która nie zdała egzaminu ze znajomości języka obcego, może wystąpić o ponowne dopuszczenie do egzaminu ze znajomości języka obcego po upływie 30 dni od dnia, w którym ogłoszono wyniki egzaminu.

§ 26. Osobom, które zdały egzamin ze znajomości języka obcego z wynikiem pozytywnym, wydaje się świadectwo znajomości języka obcego w zakresie wymaganym od przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek, według wzoru określonego w załączniku nr 12 do rozporządzenia.

Rozdział 5

Opłaty egzaminacyjne i wynagrodzenia egzaminatorów

§ 27. Opłata za egzamin osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, a także za egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek wynosi:

- 1) 120,00 złotych — za część teoretyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek;
- 2) 120,00 złotych — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika miejskiego i terenowego;
- 3) 180,00 złotych — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika górskiego;
- 4) 80,00 złotych — za część praktyczną egzaminu osób ubiegających się o uprawnienia pilota wycieczek;
- 5) 300,00 złotych — za egzamin sprawdzający kwalifikacje przewodnika turystycznego i pilota wycieczek, któremu zawieszono uprawnienia;

6) 120,00 złotych — za egzamin ze znajomości języka obcego przez przewodnika turystycznego i pilota wycieczek.

§ 28. 1. Opłaty wniesionej przez osobę, która nie przystąpiła do egzaminu, nie zwraca się.

2. Opłata za część praktyczną egzaminu w przypadku niedopuszczenia do tej części egzaminu podlega zwrotowi.

3. Opłaty egzaminacyjne nie obejmują kosztów przejazdu, ubezpieczenia, zakwaterowania oraz wyżywienia.

§ 29. 1. Za przeprowadzenie części teoretycznej egzaminu dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego, za przeprowadzenie części teoretycznej egzaminu dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego, za przeprowadzenie części teoretycznej egzaminu dla osób ubiegających się o uprawnienia pilota wycieczek oraz za przeprowadzenie egzaminu sprawdzającego egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 25,00 złotych za jednego egzaminowanego.

2. Za przeprowadzenie części praktycznej egzaminu dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego górskiego egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 250,00 złotych za każdy dzień przeprowadzonego egzaminu. Wynagrodzenie obejmuje przygotowanie zadań egzaminacyjnych, przeprowadzenie egzaminu i ocenę jego wyników.

3. Za przeprowadzenie części praktycznej egzaminu dla osób ubiegających się o uprawnienia przewodnika turystycznego terenowego, miejskiego lub pilota wycieczek egzaminatorowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 20,00 złotych za jednego egzaminowanego, dla każdego z członków zespołu egzaminacyjnego.

4. Wynagrodzenie egzaminatora sprawdzającego znajomość języka obcego przez pilota wycieczek i przewodnika turystycznego wynosi 40,00 złotych za jedną osobę.

5. Wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 1 i 4, obejmuje przygotowanie pytań, przeprowadzenie odpowiednio egzaminu pisemnego i ustnego oraz ocenę prac pisemnych.

§ 30. 1. Potwierdzeniem posiadania uprawnień przewodnika turystycznego i pilota wycieczek jest legitymacja i identyfikator noszony w widocznym miejscu podczas pełnienia obowiązków.

2. Ustala się wzór legitymacji:

- 1) przewodnika miejskiego i terenowego, określony w załączniku nr 13 do rozporządzenia;

2) przewodnika górskiego, określony w załączniku nr 14 do rozporządzenia;

3) pilota wycieczek, określony w załączniku nr 15 do rozporządzenia.

3. Ustala się wzór identyfikatorów:

1) przewodnika turystycznego, określony w załączniku nr 16 do rozporządzenia;

2) pilota wycieczek, określony w załączniku nr 17 do rozporządzenia.

4. W trakcie wykonywania zadań przewodnik turystyczny i pilot wycieczek zobowiązani są do posiadania przy sobie legitymacji potwierdzającej posiadanie uprawnień odpowiednio przewodnika turystycznego lub pilota wycieczek oraz do okazywania jej na żądanie osób upoważnionych do wykonywania kontroli, w tym funkcjonariuszy Policji i straży miejskich lub gminnych.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i końcowe

§ 31. 1. Marszałkowie województw prześlą wniośki, o których mowa w § 20 ust. 1 i 2, do ministra właściwego do spraw turystyki, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

2. Na podstawie przesłanych przez marszałków województw wniosków, o których mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw turystyki ogłosi listę egzaminatorów z języków obcych nie później niż w terminie 9 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia.

3. Do czasu powołania przez marszałków województwa komisji egzaminacyjnych języków obcych spośród osób umieszczonych na liście, o której mowa w ust. 2, zadania komisji egzaminacyjnych języków obcych wykonują komisje powołane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 188, poz. 1944).

§ 32. 1. Zachowują ważność legitymacje przewodników turystycznych i pilotów wycieczek wydane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 marca 1999 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 31, poz. 301), rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 72, poz. 752) i rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

2. Identyfikatory przewodników turystycznych i pilotów wycieczek wydane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek i rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek zachowują ważność do dnia upływu ich ważności.

§ 33. Upoważnienia do przeprowadzenia szkolenia przewodników turystycznych lub pilotów wycieczek wydane przez wojewodów na podstawie rozporządzeń, o których mowa w § 32 ust. 1, zachowują ważność.

§ 34. Marszałkowie województwa powołają komisje egzaminacyjne dla przewodników turystycznych i dla pilotów wycieczek najpóźniej w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie rozporządzenia. Do czasu powołania komisji przez marszałków województwa uprawnione do wykonywania odpowiednich czynności są właściwe komisje powołane przez wojewodów na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek.

§ 35. Traci moc rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie przewodników turystycznych i pilotów wycieczek (Dz. U. Nr 188, poz. 1944).

§ 36. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Gospodarki: *P. G. Woźniak*

Załączniki do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 17 stycznia 2006 r. (poz. 104)

Załącznik nr 1

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA OGÓLNEGO DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH

I. Założenia ogólne

1. W programie szkolenia powinny być uwzględnione, w proporcjach zalecanych programami szkolenia, zajęcia teoretyczne (wykłady i seminaria) oraz zajęcia praktyczne (ćwiczenia w terenie, wycieczki szkoleniowe).

2. W programie szkolenia należy przewidzieć praktyki polegające na samodzielnym przeprowadzeniu, pod kierunkiem instruktora, od 2 do 5 wycieczek.

II. Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Minimalna ilość godzin
1	2	3	4
1	Historia Polski	Podstawowe wiadomości z historii Polski	8
2	Geografia turystyczna Polski	Ogólna charakterystyka położenia geograficznego i środowiska przyrodniczego. Krainy geograficzne i krajobrazy Polski, naturalne i przekształcone. Ogólna charakterystyka gospodarki Polski i zagadnienia demograficzne. Podział administracyjny. Charakterystyka ważniejszych regionów turystycznych. Mniejszości narodowe i religie	8
3	Historia kultury w Polsce	Historia architektury w Polsce. Charakterystyczne cechy poszczególnych stylów architektonicznych w ich rozwoju historycznym, rozmieszczenie obiektów reprezentujących poszczególne style na mapie zabytków. Najważniejsze muzea polskie. Zabytki piśmiennictwa polskiego w zbiorach muzealnych. Najciekawsze dzieła malarstwa europejskiego w polskich zbiorach muzealnych. Malarstwo polskie — główne kierunki i przedstawiciele. Współczesna sztuka polska w zbiorach muzealnych. Ochrona dóbr kultury, jej formy prawne i organizacyjne. Kultura i sztuka ludowa. Główne regiony etnograficzne	8
4	Ochrona przyrody i środowiska w Polsce	Podstawy programowe i prawne ochrony przyrody. Formy ochrony przyrody w Polsce. Krajowy system obszarów chronionych, międzynarodowe formy i systemy obszarów chronionych w Polsce. Zagrożenia środowiska przyrodniczego, w tym związane z zagospodarowaniem i ruchem turystycznym. Podstawowe pojęcia ekologii. Różnorodność biologiczna Polski — podstawowe pojęcia, stan, zagrożenia. Zasady ruchu turystycznego w lasach i na obszarach chronionych, bezpieczeństwo przeciwpożarowe w lasach. Formy (rodzaje) turystyki sprzyjające ochronie i zrównoważonemu użytkowaniu środowiska przyrodniczego	6
5	Turystyka w Polsce	Podstawowe pojęcia z zakresu turystyki wg terminologii Światowej Organizacji Turystyki. Wartości społeczne, zdrowotne, wychowawcze i gospodarcze turystyki. Podstawowe pojęcia z zakresu krajoznawstwa. Pionierzy turystyki i krajoznawstwa. Zarys historii turystyki w Polsce na tle krajów europejskich. Organizacja turystyki w Polsce: administracja rządowa i samorządowa, organizacje społeczne, izby gospodarcze, przedsiębiorstwa i biura turystyczne. Historia i organizacja przewodnictwa turystycznego	4
6	Metodyka i etyka przewodnictwa Ogólne zasady bezpieczeństwa	Kultura osobista, etyka i moralność przewodnika. Kultura uprawiania turystyki. Słowo jako narzędzie pracy przewodnika. Opanowanie języka polskiego i jego kultura, słownictwo, przykłady najczęstszych błędów językowych. Posługiwanie się mikrofonem w autokarze, pomieszczeniu zamkniętym i na wolnym powietrzu. Orowadzanie grupy wycieczkowej w terenie otwartym i w pomieszczeniach zamkniętych ze szczególnym uwzględnieniem obiektów sakralnych, muzealnych, cmentarzy i miejsc martyrologii. Problematyka wycieczek szkolnych, oddziaływanie wychowawcze na dzieci i młodzież. Orowadzanie wycieczek osób niepełnosprawnych. Ogólne zasady bezpieczeństwa w prowadzeniu wycieczek. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Podstawowy skład apteczki	6

1	2	3	4
7	Podstawowe przepisy prawne w turystyce	Ustawa o usługach turystycznych. Umowy w turystyce, ich rodzaje, prawa i obowiązki stron. Umowy biur podróży z klientami. Stosunek prawny przewodnik — uczestnik wycieczki. Podstawy prawne zatrudniania przewodników (umowa o pracę, umowa o dzieło, umowa zlecenia). Odpowiedzialność prawna przewodnika: karna, cywilna i służbowa. Przepisy związane z ruchem osobowym: meldunkowe, celne, graniczne i drogowe. Ubezpieczenia turystyczne	6
8	Wybrane zagadnienia z psychologii i socjologii	Psychologia i socjologia grupy wycieczkowej. Przewodnik jako kierownik zespołu. Opis pożądanej sylwetki, cech psychofizycznych i walorów osobistych przewodnika. Zasady organizacji i kierowania zespołami ludzkimi, systemy komunikacji, grupy nieformalne. Psychologia młodzieży. Znużenie fizyczne i psychiczne, sposoby zapobiegania. Metody rozwiązywania konfliktów w grupie turystycznej oraz zapobiegania i likwidacji negatywnych zjawisk występujących w turystyce. Kształtowanie postaw proekologicznych u organizatorów i uczestników ruchu turystycznego	4
		OGÓŁEM	50

Załącznik nr 2

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH — CZĘŚĆ OGÓLNA DLA WSZYSTKICH PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH**

I. Założenia ogólne

1. Kurs dla kandydatów na przewodników górskich powinien trwać co najmniej 12 miesięcy, a dla kandydatów na przewodników tatrzańskich — 24 miesiące; jego program powinien obejmować zajęcia praktyczne zarówno w warunkach letnich, jak i zimowych.

2. Szkolenie dla przewodników ubiegających się o wyższe klasy może odbywać się w formie kierowanego samoszkolenia obejmującego tematy wymagane programem szkolenia.

II. Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Podstawowe wiadomości o górach Europy i świata	Przegląd masywów i pasm górskich wszystkich kontynentów, ze szczególnym uwzględnieniem gór Europy	4
2	Geografia turystyczna gór Polski	Podział geograficzny, morfologiczny i turystyczny gór Polski. Charakterystyka środowiska geograficznego oraz topografia najważniejszych grup górskich. Klimat i wody. Główne szlaki turystyczne	8
3	Zagadnienia ochrony obszarów górskich	Górskie parki narodowe, parki krajobrazowe i wybrane rezerваты przyrody — funkcje, znaczenie, zagrożenia. Wrażliwość ekosystemów górskich na zagrożenia i sposoby przeciwdziałania	4

1	2	3	4
4	Góry w kulturze polskiej	Góry w literaturze pięknej, twórczości plastycznej i muzycznej. Kultura ludowa, jej główne przejawy i cechy. Wydawnictwa o tematyce górskiej: mapy, monografie, albumy, przewodniki, czasopisma i periodyki	4
5	Historia i organizacja turystyki górskiej w Polsce	Historia poznania gór i turystyki górskiej, alpinizmu, przewodnictwa i ratownictwa górskiego. Wybitni polscy znawcy gór i turystyki górskiej. Polacy w górach świata. Organizacja turystyki górskiej, alpinizmu i ratownictwa górskiego	4
6	Zasady letniej i zimowej turystyki górskiej	Sprzęt i ekwipunek turystyczny. Zasady znakowania szlaków turystycznych. Odznaki turystyczne: GOT i GON. Metodyka prowadzenia grupy wycieczkowej w terenie górskim. Orientacja w terenie. Posługiwanie się mapą i kompasem	6 (4)
7	Bezpieczeństwo w górach	Charakterystyczne cechy klimatu górskiego. Rodzaje zagrożeń występujących w górach. Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp.). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górską — jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport uszkodzowanego. Wzywanie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Podstawowy skład apteczki przewodnika	20 (10)
		OGÓŁEM	50 (14)

Załącznik nr 3

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH — CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW BESKIDZKICH

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Historia Beskidów na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Archeologia, osadnictwo, problematyka społeczna, kulturalna, gospodarcza, narodowościowa. Ważne wydarzenia historyczne. Historia miast i miejscowości. Beskidy w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze postacie historyczne, miejscowości i obiekty z nimi związane. Ważniejsze wydarzenia z historii współczesnej	30
2	Środowisko geograficzne Beskidów i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska geograficznego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	20 (10)
3	Kultura i sztuka Beskidów	Historia kultury i sztuki Beskidów. Wpływ kultury Beskidów na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Obiekty architektury współczesnej. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne. Wybitni twórcy dawni i współcześni	18 (10)

1	2	3	4
4	Etnografia i kultura ludowa	Kultura ludowa, strój i obrzędy. Budownictwo drewniane, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	10 (5)
5	Topografia, komunikacja, zagospodarowanie turystyczne	Szczegółowa topografia Beskidów, układ grzbietów górskich i dolin rzecznych, przebieg działów wodnych. Szlaki turystyczne, baza noclegowa, koleje linowe, wyciągi narciarskie, układ komunikacyjny, linie kolejowe i szosy, dojazdy i parkingi, panoramy z punktów widokowych	40 (20)
6	Trasy dojazdowe w Beskidy	Drogi, koleje, ważniejsze obiekty przy trasach dojazdowych	10
7	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek	Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp.). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górską — jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport poszkodowanego. Wzywanie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Podstawowy skład apteczki przewodnika	22 (16)
		OGÓŁEM	150 (61)

Uwagi:

- Dla przedmiotów wymienionych w lp. 1—6 tabeli obowiązują szczegółowe wiadomości o wybranym obszarze Beskidów polskich oraz szczegółowe wiadomości o odpowiedniej części Beskidów czeskich i słowackich, a także ogólne wiadomości o pozostałych częściach Beskidów polskich, Beskidach czeskich i słowackich oraz górskich pasmach przyległych.
- Użyte w pkt 1 określenie „odpowiednia część Beskidów czeskich i słowackich” oznacza:
  - dla obszaru zachodniego Beskidów Zachodnich: Beskid Śląski — pasmo graniczne, Beskidy Śląsko-Morawskie od przetęczy Pindula do linii szosy Valazské Mezirici — Nowy Jicin, Jaworniki od doliny Kisucy do linii szosy Puckov — Vsetin, Góry Kisuckie, Małą Fatrę po dolinę Wagu, Orawskie Beskidy z Dolną Orawą, Magurę Orawską oraz Góry Choczańskie;
  - dla obszaru wschodniego Beskidów Zachodnich: Magurę Spiską, Góry Lewockie i Góry Czerhowskie;
  - dla obszaru Beskidów Wschodnich: Pogórze Ondawskie, Góry Bukowskie i pasmo Wyhorlatu.

Załącznik nr 4

PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH — CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW SUDECKICH

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Historia Sudetów na tle historii Polski, Czech i Niemiec	Wybrane wiadomości z historii Polski, Czech i Niemiec. Ważniejsze wydarzenia w historii Sudetów. Archeologia, osadnictwo, problematyka społeczna, kulturalna, gospodarcza, narodowościowa. Historia miast i miejscowości. Ważniejsze wydarzenia z historii współczesnej. Wybitne postacie historyczne, miejscowości i obiekty z nimi związane	30

1	2	3	4
2	Środowisko geograficzne Sudetów i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska geograficznego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	20 (10)
3	Kultura i sztuka Sudetów	Historia kultury i sztuki Sudetów. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Obiekty architektury współczesnej. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne. Literatura, plastyka i muzyka. Wybitni twórcy dawni i współcześni. Prasa i wydawnictwa regionalne	18 (10)
4	Etnografia i kultura ludowa	Budownictwo drewniane, folklor, obrzędy, wierzenia, kultura ludowa. Skanseny, muzea i izby regionalne	10 (5)
5	Topografia, komunikacja, zagospodarowanie turystyczne	Szczegółowa topografia Sudetów, układ grzbietów górskich i dolin rzecznych, przebieg działów wodnych. Szlaki turystyczne, baza noclegowa, koleje linowe, wyciągi narciarskie, układ komunikacyjny, linie kolejowe i szosy, dojazdy i parkingi, panoramy z punktów widokowych	40 (20)
6	Trasy dojazdowe w Sudety	Drogi, koleje, ważniejsze obiekty przy trasach dojazdowych	10
7	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek	Prowadzenie grupy wycieczkowej w warunkach ekstremalnych (mgła, burza, noc, oblodzenie, zabłądzenie itp.). Stan zdrowia turysty, przygotowanie kondycyjne, przeciwwskazania do uprawiania turystyki górskiej. Aklimatyzacja, choroba górską — jej objawy, zapobieganie i leczenie. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach, reanimacja, tamowanie krwotoków, unieruchamianie złamań. Improwizowany sprzęt transportowy i transport poszkodowanego. Wzywanie pomocy w górach. Podstawowe zasady asekuracji w terenie eksponowanym. Skład podstawowej apteczki przewodnika	22 (16)
		OGÓŁEM	150 (61)
<p>Uwagi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dla przedmiotów wymienionych w lp. 1—6 tabeli obowiązują szczegółowe wiadomości o obszarze Sudetów polskich oraz ogólne wiadomości o odpowiedniej części Sudetów czeskich. 2. Użyte w pkt 1 określenie „odpowiednia część Sudetów czeskich” oznacza dla obszaru zachodniego Sudetów: Góry Łużyckie, Góry Iżerskie i Pasma Jesztedu oraz Karkonosze i Pogórze Karkonoskie, Wyzynę Bromowską, Góry Orlickie, Jesioniki oraz Góry Odrzańskie. 			

Załącznik nr 5

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH — CZĘŚĆ SZCZEGÓŁOWA DLA PRZEWODNIKÓW TATRZAŃSKICH**

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Szczegółowa tematyka	Liczba godzin (dni)
1	2	3	4
1	Topografia Tatr i zagospodarowanie turystyczne	Położenie, podział i granice Tatr. Główna grań Tatr i doliny walne, szczegółowa topografia Tatr — poszczególne doliny wraz z otoczeniem. Panoramy z ważniejszych szczytów, przełęczy i innych miejsc widokowych, szlaki turystyczne, główne węzły turystyczne. Zagospodarowanie: schroniska, kolejki, obiekty sakralne, leśniczówki oraz inne	34 godz.

1	2	3	4
2	Topografia Podtatrza i Pienin oraz zagospodarowanie turystyczne	Obszar i granice Podtatrza, granice Podhala, Spiszu, Liptowa i Orawy, obszar i podział Pienin, krainy geograficzne na Podtatrzu i ich charakterystyka topograficzna, szlaki turystyczne, charakterystyczne panoramy. Podział administracyjny i główne miasta na Podtatrzu, układ i charakterystyka sieci komunikacyjnej. Baza transportowa, noclegowa, gastronomiczna, handlowa i towarzysząca na Podtatrzu. Szlaki turystyczne i panoramy w Pieninach, zagospodarowanie turystyczne Pienin	14 godz.
3	Tereny przyległe do Podtatrza	Krainy geograficzne przylegające do Podtatrza, ich ogólna charakterystyka topograficzna, turystyczna i gospodarcza. Ciekawe miejsca, zabytki, obiekty, ważniejsze szlaki turystyczne i trasy samochodowe	6 godz.
4	Środowisko geograficzne Tatr, Podtatrza i Pienin i jego ochrona	Szczegółowa charakterystyka środowiska geograficznego. Charakterystyka parków narodowych i krajobrazowych oraz wybranych rezerwatów przyrody. Ciekawostki przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Obszary szczególnie zagrożone masowym ruchem turystycznym	28 godz.
5	Historia Podtatrza, poznawanie Tatr i działalność człowieka w Tatrach	Ważniejsze wydarzenia historyczne na Podtatrzu i w Tatrach. Początki osadnictwa, rozwój miast i wsi. Ważniejsze wydarzenia w historii XX wieku i współczesne. Wybitne postacie historyczne i miejsca z nimi związane. Historia Podhala, Spiszu, Orawy i Liptowa. Historia poznawania Tatr, początki i rozwój turystyki tatrzańskiej. Historia przewodnictwa, ratownictwa, taternictwa, taternictwa jaskiniowego i narciarstwa	14 godz.
6	Kultura i sztuka Podtatrza	Wpływ kultury Podtatrza na kulturę narodową. Tatry i Podtatrze w kulturze polskiej w dziedzinie literatury, muzyki i sztuki. Wybitne postacie ze świata kultury związane z Podtatrzem. Styl zakopiański. Zabytki architektury, malarstwa, rzeźby, muzea, galerie, stałe ekspozycje, główne imprezy kulturalne	10 godz.
7	Etnografia i kultura ludowa	Budownictwo drewniane. Folklor: gwara, strój, śpiew, muzyka, taniec, zwyczaje, obrzędy. Rodzaje twórczości ludowej: malarstwo, rzeźba, poezja, proza, haftowanie, koronkarstwo, snycerstwo, stolarka i kowalstwo artystyczne. Wybitni twórcy ludowi dawniej i dziś, pasterstwo, zawody wymarłe, dawne obiekty przemysłu ludowego. Skanseny, muzea, izby regionalne. Stałe imprezy folklorystyczne i regionalne, zespoły regionalne	10 godz.
8	Piśmiennictwo i literatura tatrzańska	Poezja i proza dotycząca Tatr i Podtatrza, przewodniki turystyczne, taternicze i specjalistyczne, mapy, aktualna prasa i periodyki	4 godz.
9	Zasady taternictwa letniego i zimowego Bezpieczeństwo wycieczki i klienta w trudnym terenie górskim	Wyposażenie wspinacza, sprzęt wspinaczkowy i asekuracyjny. Technika wspinaczki skalnej, stanowiska i posługiwanie się liną, zakładanie poręczówek, ubezpieczanie turysty, zjazd na linie, technika podchodzenia na linie, prowadzenie na krótkiej linie. Wyposażenie do wspinaczki zimowej, technika wspinania w śniegu, asekuracja w śniegu i w lodzie, narzędzia lodowe i ich zastosowanie, wspinaczka w zimie. Skale trudności wspinaczkowych	6 godz.
10	Zasady narciarstwa	Wyposażenie narciarza i sprzęt. Ogólne zasady poruszania się na nartach: podchodzenie, trawersowanie, zjazdy. Kodeks narciarski. Narciarstwo turystyczne, ski tour'y. Stopnie i ocena zagrożenia lawinowego	3 godz.

1	2	3	4
11	Niebezpieczeństwa gór w warunkach tatrzańskich	Niebezpieczeństwa obiektywne związane z terenem i pogodą, choroba górską, niebezpieczeństwa subiektywne związane ze stanem psychofizycznym człowieka oraz jego postępowaniem	4 godz.
12	Pierwsza pomoc, podstawy ratownictwa i autoratownictwa	Pierwsza pomoc w różnych wypadkach i w przypadku zagrożenia życia, rozpoznawanie stanów zagrażających życiu, zabiegi reanimacyjne. Rodzaje urazów, zabezpieczenie, wykonywanie opatrunków, ułożenie rannego. Postępowanie w przypadkach oparzeń, odmrożeń, porażenia piorunem. Apteczka przewodnicka, górskie organizacje ratownicze i sposoby łączności z nimi. Autoratownictwo w różnych przypadkach	8 godz.
13	Metodyka przewodnictwa i etyka zawodowa	Dydaktyka przekazu przewodnickiego. Zaplanowanie i przeprowadzenie wycieczki. Sposoby nawiązywania kontaktu z grupą. Problematyka wycieczek szkolnych, osób dorosłych i grup specjalnych. Metodyka prowadzenia wycieczki na szlaku turystycznym trudnym i łatwym, w obiektach muzealnych. Metodyka prowadzenia wycieczek autokarowych. Kultura osobista, etyka przewodnicka, cechy psychofizyczne i walory przewodnika	5 godz.
14	Trasy dojazdowe w Tatrach	Drogi i linie kolejowe dojazdowe w Tatrach. Krainy geograficzne i ich krótka charakterystyka. Ciekawe obiekty położone przy trasie, miejsca na odpoczynek, postoje na trasie	4 godz.
15	Zajęcia praktyczne i terenowe	<ul style="list-style-type: none"> — wycieczki górskie piesze (szkolenie topograficzne — metodyczne) — 34 dni (18 Tatr słowackie, 14 Tatr polskie, 2 Pieniny) — wycieczki autokarowe (szkolenie topograficzne — metodyczne) — 8 dni (4 Podtatrze słowackie, 4 Podtatrze polskie) — szkolenie taternickie letnie — 5 dni — szkolenie taternickie zimowe — 5 dni — szkolenie narciarskie — 3 dni — szkolenie przyrodnicze w terenie — 6 dni — zajęcia z pierwszej pomocy — 2 dni — wycieczki do jaskiń — 2 dni 	65 dni
		OGÓŁEM	150 godz. + 65 dni

Uwaga:

Program szkolenia przewodników turystycznych górskich tatrzańskich klasy trzeciej w warunkach zimowych obejmuje następujące szlaki turystyczne (wyszkolony przewodnik górski tatrzański klasy trzeciej jest uprawniony do prowadzenia turystów w warunkach zimowych):

W Tatrach Zachodnich bez następujących szlaków:

1. Przełęcz w Grzybowcu — Giewont
2. Przełęcz Kondracka — Giewont
3. Przysłop Miętusi — Małotączniak (Hawiarską Drogą)
4. Tomanowa Polana Wyżnia — Chuda Przełęczka

W Tatrach Wysokich bez następujących szlaków:

1. Liliowe — Świnica
2. Orla Perć wraz z wszystkimi szlakami dojściowymi, z wyjątkiem ich następujących odcinków (dopuszczalnych):
  - * Murowaniec — Czarny Staw (fragment niebieskiego szlaku na Zawrat)
  - * Murowaniec — Czerwony Staw (fragment złotego szlaku na Krzyżne)
  - * Schronisko w Dolinie Pięciu Stawów — do zakończenia ramienia Kołowej Czuby (fragment niebieskiego szlaku na Zawrat)
3. Zielony Staw — Świnicka Przełęcz
4. Szlaki na Karb i Kościelec
5. Morskie Oko — Dolina Pięciu Stawów (szlak niebieski)
6. Morskie Oko — Dolina Pięciu Stawów przez Szpiglasową Przełęcz (szlak złoty)
7. Morskie Oko — Rysy (z wyjątkiem odcinka do Czarnego Stawu)
8. Morskie Oko — Wrota Chałubińskiego
9. Czarny Staw — Przełęcz pod Chłoptkiem
10. Szlak Doliną Roztoki do Doliny Pięciu Stawów jest dopuszczony wyłącznie jego wariantem zimowym (w górnej części szlakiem czarnym wprost do Przedniego Stawu)

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW MIEJSKICH**

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Historia miasta na tle historii Polski	Historia miast w Polsce (ogólna charakterystyka miast zabytkowych). Początki i przeszłość miasta. Miasto w okresie II Rzeczypospolitej i w czasie II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Współczesny rozwój miasta. Życie społeczno-polityczne. Wybitne postacie historyczne związane z miastem	30 (10)
2	Kultura i sztuka miasta	Zabytki miasta na tle historii sztuki w Polsce. Rozwój urbanistyczny miasta. Okresy świetności w historii Polski. Zabytki architektury, rzeźby i malarstwa. Muzea i pomniki. Place i ulice. Parki i ogrody. Instytucje naukowe i kulturalne. Szkolnictwo, wyższe uczelnie	60 (25)
3	Miasto współczesne	Położenie, powierzchnia, liczba mieszkańców, podział administracyjny (dzielnice, osiedla). Życie społeczno-polityczne. Wybitne postacie współczesne miasta. Historia i współczesna gospodarka miasta. Najważniejsze obiekty przemysłowe i ich produkcja. Ważniejsze obiekty użyteczności publicznej. Współczesna architektura i budownictwo. Urządzenia socjalne i służba zdrowia. Główne atrakcje miasta. Miasto w literaturze, piosenkach i anegdotach. Problemy i osiągnięcia ekologiczne miasta	30 (15)
4	Geografia turystyczna miasta i regionu	Aktualne problemy miasta i regionu. Plany rozwoju miasta i okolic. Charakterystyka środowiska geograficznego. Trasy wylotowe. Miejscowości i obiekty o znaczeniu historycznym i turystycznym w najbliższej okolicy	30 (15)
5	Topografia miasta i strefy podmiejskiej	Układ komunikacyjny miasta, arterie przelotowe. Lokalizacja obiektów zabytkowych, gospodarczych i użyteczności publicznej. Baza turystyczna, sportowa i rekreacyjna. Lokalizacja parkingów	30 (20)
6	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek	Metodyka i technika prowadzenia grup wycieczkowych w mieście. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach. Podstawowy skład apteczki	20 (15)
		OGÓŁEM	200 (100)

**PROGRAM PODSTAWOWEGO SZKOLENIA SPECJALISTYCZNEGO DLA KANDYDATÓW
NA PRZEWODNIKÓW TERENOWYCH**

I. Program szkolenia dla kandydatów nieposiadających uprawnień przewodnika

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Historia regionu na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Ważniejsze wydarzenia w historii regionu. Charakterystyka miast i miejscowości regionu (historia, ważniejsze zabytki, współczesność, ważniejsze obiekty użyteczności publicznej). Region w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze zagadnienia z historii współczesnej	30
2	Kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki regionu. Wpływ kultury regionu na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Wybitne postacie historyczne, miejscowości, obiekty i pomniki z nimi związane. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne	30 (10)
3	Charakterystyka geograficzna regionu	Położenie i obszar, podział administracyjny, ludność (z uwzględnieniem mniejszości narodowych i religii). Ukształtowanie powierzchni, klimat, wody (rzeki, jeziora, cieki wodne). Zasoby naturalne i ich wykorzystanie. Ważniejsze gałęzie przemysłu, plany rozwoju gospodarczego. Najważniejsze obiekty gospodarcze, charakterystyka ich produkcji, dane statystyczne, możliwości zwiedzania. Gospodarka rolna regionu	30 (10)
4	Etnografia regionu	Kultura ludowa, strój i obrzędy ludowe, folklor. Budownictwo, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	15 (10)
5	Środowisko geograficzne regionu i jego ochrona	Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu. Parki narodowe i krajobrazowe. Rezerваты i pomniki przyrody, obszary chronione i atrakcyjne zespoły przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych	20 (10)
6	Zagospodarowanie turystyczne regionu	Baza turystyczna, ośrodki rekreacyjne i turystyczne. Szlaki turystyczne. Obiekty sportowe. Układ komunikacyjny regionu (drogi międzynarodowe, krajowe, lokalne, linie kolejowe, parkingi i dojazdy). Kolejki linowe i wyciągi narciarskie	20 (10)
7	Terenoznawstwo i topografia	Orientacja w terenie: bez mapy, z mapą i kompasem, postępowanie się mapą i kompasem. Topografia regionu (konfiguracja terenu). Lokalizacja obiektów zabytkowych, przyrodniczych i współczesnych, drogi dojazdowe do nich. Mapy turystyczne, ich skale i rodzaje	25 (15)
8	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek terenowych	Specyfika prowadzenia wycieczek autokarowych, kolejowych i pieszych. Grupa w terenie i w obiekcie, współpraca z grupą. Współpraca z kierowcą. Postępowanie się mikrofonem. Zasady oprowadzania po obiektach sakralnych. Przerwy na odpoczynek. Postępowanie się anegdotą i dowcipem. Zasady bezpieczeństwa na wycieczkach terenowych. Pierwsza pomoc przedlekarska w nagłych wypadkach i zachorowaniach. Podstawowy skład apteczki	30 (20)
		OGÓŁEM	200 (85)

II. Program szkolenia dla przewodników rozszerzających uprawnienia na nowy obszar

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym praktyczne)
1	2	3	4
1	Historia regionu na tle historii Polski	Wybrane wiadomości z historii Polski. Ważniejsze wydarzenia w historii regionu. Charakterystyka miast i miejscowości regionu (historia, ważniejsze zabytki, współczesność, ważniejsze obiekty użyteczności publicznej). Region w okresie II Rzeczypospolitej i II wojny światowej. Odbudowa ze zniszczeń wojennych. Ważniejsze zagadnienia z historii współczesnej	20
2	Kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki regionu. Wpływ kultury regionu na kulturę narodową. Zabytki architektury, malarstwa i rzeźby. Wybitne postacie historyczne, miejscowości, obiekty i pomniki z nimi związane. Muzea, instytucje naukowe i kulturalne (wiadomości o zbiorach i zasadach zwiedzania). Prasa i wydawnictwa regionalne	20 (10)
3	Geografia gospodarcza regionu	Położenie i obszar, podział administracyjny, ludność (z uwzględnieniem mniejszości narodowych i religii). Ukształtowanie powierzchni, klimat, wody (rzeki, jeziora, ciekł wodne). Zasoby naturalne i ich wykorzystanie. Ważniejsze gałęzie przemysłu, plany rozwoju gospodarczego. Najważniejsze obiekty gospodarcze, charakterystyka ich produkcji, dane statystyczne, możliwości zwiedzania. Gospodarka rolna regionu	20 (10)
4	Etnografia regionu	Kultura ludowa, strój i obrzędy ludowe, folklor. Budownictwo, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego. Skanseny, muzea i izby regionalne	15 (10)
5	Środowisko geograficzne regionu i jego ochrona	Charakterystyka środowiska przyrodniczego regionu. Parki narodowe i krajobrazowe. Rezerваты i pomniki przyrody, obszary chronione i atrakcyjne zespoły przyrodnicze. Zasady ruchu turystycznego na obszarach chronionych	10 (5)
6	Zagospodarowanie turystyczne regionu	Baza turystyczna, ośrodki rekreacyjne i turystyczne. Szlaki turystyczne. Obiekty sportowe. Układ komunikacyjny regionu (drogi międzynarodowe, krajowe, lokalne, linie kolejowe, parkingi i dojazdy). Kolejki linowe i wyciągi narciarskie	5 (5)
7	Terenoznawstwo i topografia	Orientacja w terenie: bez mapy, z mapą i kompasem, posługiwanie się mapą i kompasem. Topografia regionu (konfiguracja terenu). Lokalizacja obiektów zabytkowych, przyrodniczych i współczesnych, drogi dojazdowe do nich. Mapy turystyczne, ich skale i rodzaje	10 (10)
		OGÓŁEM	100 (50)

PROGRAM UZUPEŁNIAJĄCEGO SZKOLENIA DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH
KLASY PIERWSZEJ I DRUGIEJ

I. Program szkolenia uzupełniającego dla przewodników górskich beskidzkich i sudeckich, ubiegających się o klasę pierwszą i drugą

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Liczba godzin (w tym praktycznych)
1	2	3	4
1	Historia i gospodarka wybranego obszaru	Szczegółowe wiadomości z historii wybranego obszaru; archeologia, osadnictwo, problemy społeczne, kulturalne, narodowościowe; szczegółowa historia miast i miejscowości, ważne wydarzenia historyczne, postacie historyczne ważne dla obszaru oraz obiekty z nimi związane; historia współczesna i rozwój gospodarczy	30
2	Geografia i geologia	Szczegółowe wiadomości z geografii regionu. Topografia: układ grzbietów górskich, dolin rzecznych, punkty widokowe i panoramiczne. Wybrane zagadnienia z geologii i morfologii. Charakterystyka środowiska przyrodniczego; parki narodowe, krajobrazowe, rezerваты, pomniki przyrody. Zasady uprawiania turystyki na obszarach chronionych	20 (10)
3	Etnografia, kultura i sztuka regionu	Historia kultury i sztuki obszaru, grupy etniczne i ich wpływ na kulturę ludową, sztukę; budownictwo i zabytki architektury, malarstwa i rzeźby; przykłady architektury współczesnej; muzea, skanseny, izby regionalne; instytucje naukowe, kulturalne, ośrodki przemysłu i rzemiosła ludowego — zasady zwiedzania; kultura ludowa: strój, obrzędy, wydawnictwa regionalne, twórcy ludowi	18 (10)
4	Zagospodarowanie turystyczne, komunikacja, szlaki turystyczne	Szczegółowe wiadomości o przebiegu szlaków turystycznych w wybranym obszarze, baza noclegowa (schroniska, stacje turystyczne i inne obiekty); koleje linowe, wyciągi narciarskie, szlaki komunikacyjne, linie kolejowe, dojazdy do ważniejszych obiektów; parkingi, w tym leśne, turystyczne przejścia graniczne; zasady poruszania się w strefie nadgranicznej	50 (30)
5	Metodyka i technika prowadzenia wycieczek w warunkach zimowych	Zasady poruszania się w terenie skalnym, śnieżnym, lodowym (sprzęt, zasady asekuracji). Meteorologia: czynniki pogodotwórcze, rodzaje chmur, fronty atmosferyczne, przewidywanie pogody na podstawie obserwacji zjawisk atmosferycznych; wpływ warunków atmosferycznych na zagrożenie zdrowia i życia uczestników wycieczek górskich (mgła, śnieg, wiatr, temperatura, burza, oblodzenie, lawiny). Wypadki: pierwsza pomoc, reanimacja, unieruchamianie kończyn, transport rannego, improwizowane środki transportu, lawinoznawstwo, ekwipunek przewodnika (ubiór, apteczka, plecak, płachta biwakowa)	32 (24)
		OGÓŁEM	150 (74)

II. Program szkolenia przewodników tatrzańskich ubiegających się o wyższe klasy

1. Szkolenie praktyczne przewodników tatrzańskich na drugą klasę może odbywać się na zasadzie zorganizowanego kursu lub w formie prowadzonego przez instruktorów przewodnictwa szkolenia indywidualnego.

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Szczegółowa problematyka	Liczba godzin (dni)
1	2	3	4
1	Topografia Tatr	Szczegółowa topografia Tatr, poszczególnych masywów, dolin i szczytów, ze szczególnym uwzględnieniem topografii rejonów taternickich oraz szczytów i przełęczy, na które mogą prowadzić klientów przewodnicy drugiej klasy. Panoramy z poszczególnych szczytów	30 godz.
2	Turystyka zimowa i narciarstwo wysokogórskie	Zasady turystyki zimowej. Zimowe niebezpieczeństwa gór, lawinoznawstwo. Metodyka prowadzenia wycieczek i klientów w warunkach zimowych oraz wycieczek narciarskich	15 godz.
3	Taternictwo letnie i zimowe	Szczegółowe wiadomości z zakresu taternictwa letniego i zimowego. Sprzęt, techniki wspinaczkowe, zasady asekuracji	8 godz.
4	Metodyka	Metodyka prowadzenia klientów poza szlakami znakowanymi w terenie łatwym i trudnym oraz na drogach taternickich	8 godz.
5	Przyroda Tatr, Podtatrza i Pienin	Poszerzenie i pogłębienie wiadomości z tego zakresu. Szczegółowe wiadomości o parkach narodowych i rezerwach na tym terenie. Aktualne problemy ochrony przyrody i zagrożeń ekologicznych	8 godz.
6	Pierwsza pomoc i ratownictwo	Kontynuacja szkolenia	6 godz.
7	Szkolenie praktyczne	Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do III stopnia trudności w warunkach letnich — 5 dni. Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do II stopnia trudności w warunkach zimowych — 5 dni. Prowadzenie na trasach poza oznakowanymi szlakami — 10 dni. Prowadzenie wycieczek narciarskich — 5 dni	25 dni
		OGÓLEM	75 godz. + 25 dni

2. Szkolenie praktyczne przewodników tatrzańskich na pierwszą klasę powinno się odbywać w formie szkolenia indywidualnego, prowadzonego przez instruktorów, zarówno na drogach wspinaczkowych, jak i narciarskich i poza szlakami oznakowanymi.

Program szkolenia

Lp.	Przedmiot	Szczegółowa problematyka	Liczba godzin (dni)
1	2	3	4
1	Topografia Tatr	Szczegółowa topografia rejonów taternickich oraz szczytów i przełęczy, na które mogą prowadzić klientów przewodnicy pierwszej klasy	30 godz.
2	Taternictwo letnie i zimowe	Kontynuacja szkolenia	10 godz.
3	Narciarstwo wysokogórskie i ski-alpinizm	Metodyka prowadzenia wycieczek narciarskich. Technika i metodyka ski-alpinizmu	10 godz.
4	Przyroda Tatr i jej ochrona	Wybrane i poszerzone zagadnienia z tej dziedziny. Aktualne problemy ochrony przyrody i zagrożeń ekologicznych	9 godz.
5	Metodyka	Metodyka prowadzenia klientów poza szlakami znakowanymi w terenie łatwym i trudnym oraz na drogach taternickich	6 godz.
6	Szkolenie praktyczne	Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do IV stopnia trudności w warunkach letnich — 6 dni. Prowadzenie na drogach wspinaczkowych w Tatrach do III stopnia trudności w warunkach zimowych — 6 dni. Prowadzenie na trasach narciarskich wysokogórskich w Tatrach (ski-tury) — 6 dni. Prowadzenie na trasach poza oznakowanymi szlakami — 10 dni	28 dni
		OGÓLEM	65 godz. + 28 dni

Załącznik nr 9

**PROGRAM UZUPEŁNIAJĄCEGO SZKOLENIA DLA KANDYDATÓW NA PRZEWODNIKÓW GÓRSKICH
UBIEGAJĄCYCH SIĘ O UPRAWNIENIE DO PROWADZENIA WYCIECZEK
W WARUNKACH WYSOKOGÓRSKICH, POWYŻEJ III STOPNIA TRUDNOŚCI W WARUNKACH ZIMOWYCH
I IV STOPNIA TRUDNOŚCI W WARUNKACH LETNICH**

Uwagi ogólne:

- Kolejność tematów realizowanych w trakcie szkolenia powinna odpowiadać kolejności ich przedstawienia w programie.
- Do szkolenia uzupełniającego w zakresie prowadzenia wycieczek wysokogórskich dopuszcza się przewodników tatrzańskich, którzy złożą wykaz przejść, obejmujący przejścia skalne wielowyciągowe, przejścia lodowe i mikstowe oraz przejścia narciarskie, a także zdadzą egzamin wstępny obejmujący:
  - w zakresie narciarstwa: jazdę terenową, techniki narciarskie i narciarstwo wysokogórskie,
  - w zakresie alpinizmu: umiejętności indywidualne w skale i lodzie oraz prowadzenie na drodze wspinaczkowej w górach.
- Szkolenie kończy egzamin składający się z trzech części: egzamin teoretyczny, egzamin praktyczny w warunkach letnich i egzamin praktyczny w warunkach zimowych.

Program szkolenia

Lp.	Temat	Problematyka szczegółowa	Czas trwania
1	2	3	4
1	Teoria przewodnictwa wysokogórskiego	Sprzęt i teoria asekuracji. Dydaktyka i metodyka. Fizjologia wysiłku i podstawy medycyny sportu. Wypadki, pierwsza pomoc. Śnieg i lawinoznawstwo. Meteorologia. Podstawy nawigacji. Ochrona przyrody. Terminologia fachowa w językach obcych	30 godz.
2	Kurs lawinowy		6 dni
3	Wspinaczka skałkowa i metodyka		6 dni
4	Ratownictwo		6 dni
5	Kurs skalny		12 dni
6	Kurs lodowy		13 dni
7	Narciarstwo pozatrasowe i metodyka		3 dni
8	Kurs zimowy		14 dni
9	Praktyka	Demonstracja technik narciarskich, skalnych i lodowych. Umiejętności prowadzenia klientów w skale, lodzie i śniegu. Umiejętność prowadzenia klientów w warunkach zimowych. Umiejętności w zakresie szkolenia klientów	40 dni
		OGÓLEM	30 godz. + 100 dni

Załącznik nr 10

PROGRAM SZKOLENIA DLA KANDYDATÓW NA PILOTÓW WYCIECZEK**I. Założenia ogólne**

1. Wiedza ogólna kandydatów na pilotów wycieczek powinna być oparta na bazie programów szkoły średniej.
2. W programach szkolenia należy uwzględnić zajęcia teoretyczne (wykłady) oraz ćwiczenia prowadzone przez praktyków/instruktorów w proporcjach podanych w programie.
3. Zajęcia praktyczne polegają na aktywnym udziale w wycieczce i samodzielnym realizowaniu przez uczestników szkolenia dla kandydatów na pilotów wycieczek wskazanych jej etapów pod nadzorem instruktora.

II. Program kursu

Lp.	Przedmiot	Zakres tematyczny przedmiotu	Godziny (w tym ćwiczenia)
1	2	3	4
1	Przemysł turystyczny w Polsce i na świecie	<ul style="list-style-type: none"> — Podstawowe definicje związane z turystyką wg terminologii Światowej Organizacji Turystyki, — Przedsiębiorstwa i organizacje turystyczne i paraturystyczne w Polsce i w świecie, — Struktura rodzajowa turystyki; pojęcie produktu turystycznego, — Organizacja turystyki w Polsce — rola i zadania władz terytorialnych i państwa, — Polityka państwa w zakresie rozwoju turystyki 	6 (4)
2	Struktura społeczno-polityczna Polski, Polska na tle Europy i świata	<ul style="list-style-type: none"> — Struktura władzy w Polsce, polityka rządu itp., — Znaczenie zagadnień społeczno-politycznych w obsłudze grup turystycznych, — Podstawowe problemy społeczne i ekonomiczne, — Polska w Unii Europejskiej 	4
3	Obsługa ruchu turystycznego	<ul style="list-style-type: none"> — Zasady programowania imprez turystycznych, — Rodzaje umów w turystyce zawieranych z kontrahentami, — Zasady odpraw grup turystycznych, dokumentacja imprez przyjazdowych i wyjazdowych, — Technika obsługi grup przyjazdowych i wyjazdowych, — Specyfika obsługi wybranych grup narodowościowych, — Specyfika obsługi turystyki pobytowej, biznesowej, motywacyjnej, szkolnej, pielgrzymkowej itp., — Turystyka osób niepełnosprawnych oraz inne grupy nietypowe, — Zasady rozliczania imprez turystycznych, — Baza noclegowa i gastronomiczna, zasady współpracy, — Dostępność komunikacyjna Polski; rodzaje i specyfika transportu turystycznego, — System informacji turystycznej w Polsce, — Warunki uczestnictwa i rezygnacji; przyjmowanie i załatwianie reklamacji turystów 	36 (12)
4	Geografia turystyczna Polski i Europy Historia kultury i sztuki	<ul style="list-style-type: none"> — Umiejętność posługiwania się mapą i orientacja w terenie, — Metodyka przygotowywania tras imprez turystycznych i ich opisu, — Walory turystyczne Polski i wybranych regionów Polski, — Główne miasta i regiony turystyczne Polski, — Główne miasta i regiony turystyczne Europy, — Najważniejsze szlaki turystyczne w Polsce, — Ciekawe skanseny, muzea, miejsca pamięci, centra pielgrzymkowe itp., — Zarys historii kultury i sztuki — style architektoniczne, ważniejsze obiekty w Polsce i w Europie, — Skarby kultury w Polsce i Europie (lista UNESCO), — Religie w Polsce i na świecie w zarysie — miejsca pielgrzymkowe, wyznania, — Mniejszości narodowe w Polsce — główne ośrodki 	30 (10)

1	2	3	4
5	Przepisy prawne w turystyce i ubezpieczenia turystyczne	<ul style="list-style-type: none"> — Turystyczny Kodeks Etyczny, — Prawa i obowiązki pilota wycieczek, — Zawód pilota wycieczek w świetle obowiązujących przepisów prawnych, — Zatrudnianie pilotów wycieczek w świetle aktualnych przepisów prawa pracy, — Odpowiedzialność prawna organizatora turystyki i pilota wycieczek, — Ochrona konsumenta w umowach organizatora turystyki z tytułu podpisania umów o podróż z turystami, — Umowy zawierane w turystyce, — Przepisy paszportowe, celne, wizowe i dewizowe, — Opieka konsularna, — Rodzaje i formy ubezpieczenia turystów, protokoły szkód 	12 (4)
6	Bezpieczeństwo, profilaktyka i ochrona zdrowia, higiena w turystyce	<ul style="list-style-type: none"> — Zagrożenia dla zdrowia i życia występujące w trakcie realizacji imprez turystycznych, — Podstawowe zasady ochrony zdrowia w turystyce, pierwsza pomoc, — Skład podstawowej apteczki 	4 (4)
7	Pilot a grupa	<ul style="list-style-type: none"> — Podstawy komunikowania się pilota wycieczek z grupą, — Procesy grupowe i techniki negocjacji, — Cechy psychofizyczne pilota wycieczek, — Rozwiązywanie konfliktów, źródła i objawy stresu, — Program osobistego rozwoju pilota, w tym asertywność, autoprezentacja, praca z mikrofonem, — Postępowanie pilota w sytuacjach nadzwyczajnych, — Zasady sporządzania protokołów zdarzeń — przykłady, — Emisja głosu — warsztaty, — Animacja grupy, — Elementy savoir-vivre'u i protokołu w biznesie, — Kształtowanie pozytywnego wizerunku kraju i biura podróży podczas imprezy turystycznej 	28 (10)
8	Zajęcia praktyczne	<ul style="list-style-type: none"> — Wycieczka krajowa i/lub zagraniczna, minimum jeden nocleg w obiekcie hotelowym, wg szczegółowego rozpisania zadań do realizacji i ćwiczeń 	3 dni
		OGÓŁEM	120 (44) + 3 DNI

WZÓR ŚWIADECTWA ZDANIA EGZAMINU PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH I PILOTÓW WYCIECZEK

pieczęć podłużna

**Świadectwo
zdania egzaminu**

Pan(i) ..... urodzony(a) dnia .....

w ..... imiona rodziców .....

zamieszkały(a) .....

złożył(a) w dniu .....

egzamin ..... w zakresie wymaganym od
przewodników turystycznych^{*)} .....^{**) / pilotów wycieczek.}

Świadectwo wydane zostało na podstawie protokołu egzaminacyjnego nr .....

z dnia ..... Komisji Egzaminacyjnej .....

powołanej przez Marszałka Województwa .....

.....
(pieczęć i podpis)

....., dnia .....

(miejscowość)

(data wystawienia)

*) Niepotrzebne skreślić.

**) Rodzaj przewodnictwa: górskie, miejskie, terenowe.

WZÓR ŚWIADECTWA ZNAJOMOŚCI JĘZYKA OBCEGO W ZAKRESIE WYMAGANYM OD PRZEWODNIKÓW
TURYSTYCZNYCH I PILOTÓW WYCIECZEK

pieczęć podłużna

**Świadectwo
znajomości języka obcego**

Pan(i) ..... urodzony(a) dnia .....

w ..... imiona rodziców.....

zamieszkały(a) .....

złożył(a) w dniu .....

egzamin ze znajomości języka ..... w zakresie wymaganym od:
przewodników turystycznych *) ..... **) / pilotów wycieczek.Świadectwo wydane zostało na podstawie protokołu egzaminacyjnego nr .....
z dnia ..... Komisji Egzaminacyjnej Języka .....
powołanej przez Marszałka Województwa ....
(pieczęć i podpis)....., dnia .....
(miejscowość) (data wystawienia)

*) Niepotrzebne skreślić.

**) Rodzaj przewodnictwa: górskie, miejskie, terenowe.

WZÓR LEGITYMACJI PRZEWODNIKA MIEJSKIEGO I TERENOWEGO

Okładka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 80px;"> <i>Godło państwowe</i> </div> <p style="text-align: center; font-weight: bold; margin-top: 20px;">LEGITYMACJA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO</p>
--	---

Strony wewnętrzne 1 i 2

Marszałek Województwa		Posiadacz legitymacji jest przewodnikiem turystycznym
miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr	Wszelkie władze proszone są o udzielenie w razie potrzeby pomocy okazicielowi niniejszej legitymacji
	imię	
	nazwisko	mp. .... podpis wystawiającego
	data urodzenia	
..... podpis posiadacza		....., dnia .....

Strony wewnętrzne 3 i 4

Posiadacz legitymacji ma prawo prowadzenia wycieczek turystycznych po obszarze:	Posiadacz legitymacji ma prawo oprowadzania wycieczek zagranicznych w następujących językach obcych:
.... mp.	..... mp.
.... mp.	..... mp.
.... mp.	..... mp.

Opis techniczny:

Legitymacja zawiera 6 stron (łącznie z okładkami).
 Format legitymacji rozłożonej: 21 cm x 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A-4).
 Format legitymacji złożonej: 10,5 cm x 7,5 cm.
 Kolor okładki: ciemna zieleń.

WZÓR LEGITYMACJI PRZEWODNIKA GÓRSKIEGO

Oktładka zewnętrzna

	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 0 auto; width: 80px;"> <i>Godło państwowe</i> </div> <p style="margin-top: 20px;">LEGITYMACJA PRZEWODNIKA GÓRSKIEGO</p>
--	---

Strony wewnętrzne 1 i 2

Marszałek Województwa		Posiadacz legitymacji jest przewodnikiem górskim ..... klasy trzeciej
miejsce na fotografię	LEGITYMACJA Nr .... imię ..... nazwisko ..... data urodzenia .... podpis posiadacza	Wszelkie władze proszone są o udzielenie w razie potrzeby pomocy okazicielowi niniejszej legitymacji mp. ..... podpis wystawiającego ....., dnia .....

Strony wewnętrzne 3 i 4

Posiadacz legitymacji ma prawo prowadzenia wycieczek turystycznych po obszarze górskim:		Posiadacz legitymacji ma uprawnienia:	
....	mp.	przewodnika ..... klasy drugiej	mp.
....	mp.	przewodnika ..... klasy pierwszej	mp.
....	mp.	do prowadzenia wycieczek wysokogórskich	mp.

strony wewnętrzne 5 i 6

Posiadacz legitymacji ma prawo oprowadzania wycieczek zagranicznych w następujących językach obcych:	
..... mp.	
..... mp.	
..... mp.	

Opis techniczny:

Legitymacja zawiera 8 stron (łącznie z okładkami).

Format legitymacji rozłożonej: 21 cm x 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A-4).

Format legitymacji złożonej: 10,5 cm x 7,5 cm.

Kolor okładki: ciemna zieleń.

WZÓR LEGITYMACJI PILOTA WYCIECZEK

Marszałek Województwa .....
MARSHAL OF VOIVODESHIP

LEGITYMACJA Nr/CARD NO: .....
 .....
 imię i nazwisko/name and surname
 .....
 data urodzenia/date of birth

**JEST PILOTEM WYCIECZEK
 IS A LICENSED TOUR LEADER**

.....
 data uzyskania uprawnień .....
 licensed since

.....
 podpis/signature

.....
 data/date

.....
 pieczęć i podpis/stamp and signature

ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW OBCYCH/LANGUAGES SPOKEN:

1. .... mp. 3. .... mp.
 2. .... mp. 4. .... mp.

Wszelkie władze proszone są o udzielenie pilotowi pomocy w wykonywaniu jego obowiązków.

All authorities are kindly requested to render assistance to the holder of this card in performing his/her duties.

miejsce na fotografię

Opis techniczny:

Legitymacja w formie książeczki bez stron wewnętrznych, oprawiona w skórę lub tworzywo.
 Na zewnętrznej pierwszej stronie okładki tfooczony orzeł.
 Format legitymacji złożonej: 21 cm x 7,5 cm (1/4 wielkości arkusza A-4).
 Format legitymacji złożonej: 10,5 cm x 7,5 cm.
 Kolor okładki: biały.

WZÓR IDENTYFIKATORA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO

miejsce na fotografię	MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA .....
	MARSHAL OF VOIVODESHIP
	Nr/CARD NO: .....
	..... imię i nazwisko/name and surname
	JEST PRZEWODNIKIEM TURYSTYCZNYM IS A LICENSED GUIDE
	.....
	Identyfikator ważny do .....
	Expiry date

Opis techniczny:

Arkusz papieru o gramaturze 160 g/m², foliowany.
Format identyfikatora 10,5 cm x 7,5 cm.
Kolor kremowy.

WZÓR IDENTYFIKATORA PILOTA WYCIECZEK

miejsce na fotografię	MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA .....
	MARSHAL OF VOIVODESHIP
	Nr/CARD NO: .....
	..... imię i nazwisko/name and surname
	JEST PILOTEM WYCIECZEK IS A LICENSED TOUR LEADER
	.....
	Identyfikator ważny do .....
	Expiry date

Opis techniczny:

Arkusz papieru o gramaturze 160 g/m², foliowany.
Format identyfikatora: 10,5 cm x 7,5 cm.
Kolor biały.